

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili VI (2016)

ISSN 2082-0917

Agnieszka Polończyk

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa RFN w latach 2001–2015

Wstęp

Głębokie przeobrażenia zachodzące w środowisku międzynarodowym na przełomie XX i XXI wieku skłoniły badaczy i specjalistów zajmujących się tą problematyką do podejmowania jeszcze intensywniejszych niż do tej pory prób określenia pojęcia współcześnie rozumianego bezpieczeństwa. Po rozpadzie bipolarnego układu sił ukształtował się nowy, inny jakościowo porządek międzynarodowy. Na jego kształt wpływają kryzysy i napięcia, globalizacja, konflikty ekonomiczne, społeczne, kulturowe i religijne, przybierający na sile terroryzm, przestępczość zorganizowana, niekontrolowana migracja, handel ludźmi czy proliferacja broni masowego rażenia.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że kierunki zmian zachodzących współcześnie w środowisku międzynarodowym wyznaczone są przez megatrendy rozwojowe, które definiuje się jako „ważne, powszechne, najsilniejsze tendencje rozwojowe utrzymujące się przez dłuższy okres”¹. Kluczowymi dla opisu dynamiki środowiska bezpieczeństwa początku XXI wieku stały się: globalizacja, rewolucja informacyjna, rozwój wiedzy w dziedzinie technologii i produkcji, gwałtowny rozwój demograficzny, zmiany środowiska naturalnego, ewolucja demokracji i kapitalizmu oraz „zderzenie cywilizacji”.

Immanentną cechą tych przeobrażeń jest niespotykana dotąd ich dynamika, turbulencyjność oraz nieprzewidywalność. To sprawia, że każdemu podmiotowi rzeczywistości społecznej – nie tylko jednostkom ludzkim, ale również organizacjom – coraz trudniej jest nie tylko funkcjonować, ale również określać drogi dalszego rozwoju. Przed podobnymi dylematami stoją również państwa, których podstawowym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa działającym w ich ramach podmiotom. W perspektywie strategicznej wpływa to nie tylko na przetrwanie danego narodu czy tworzenia państwowego, ale i realizację ich wielosektorowych dążeń i aspiracji. W tym celu, coraz częściej przedmiotem wysiłków ekspertów zajmujących się zarządzaniem strategicznym bezpieczeństwem staje się analiza wyzwań

¹ Cyt. za: B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010, s. 218.

zachodzących w otoczeniu danego podmiotu państwowego. Wyzwania te obejmują właściwie wszystkie płaszczyzny życia społecznego, stając się bądź zagrożeniem, bądź szansą dla danego państwa. Co jednak istotne, umiejętność dostosowania rozwiązań systemowych do pojawiających się wyzwań, ma z punktu widzenia formułowanej przez państwo strategii znaczenie kluczowe². Od uświadomienia sobie bowiem, czy i w jaki sposób procesy te rzeczywiście zachodzą, jak również od zajęcia wobec nich racjonalnego stanowiska, zależy powodzenie lub porażka podejmowanych przez państwo postanowień.

W niniejszym artykule dokonano charakterystyki środowiska bezpieczeństwa w latach 2001–2015 na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec. Na wstępie należy zaznaczyć, że analiza strategiczna otoczenia państwa stanowi przedmiot szerokiej refleksji niemieckich elit politycznych oraz wojskowych począwszy od 1955 roku – momentu powstania zachodniemieckich sił zbrojnych, Bundeswehry, oraz wejścia Niemiec Zachodnich do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Identyfikowanie problemów środowiska bezpieczeństwa RFN stanowiło treść dokumentów strategicznych RFN, wydawanych przez Ministerstwo Obrony Narodowej Niemiec od 1969 roku – tzw. białych ksiąg (*Weißbücher der Bundeswehr*). Księgi, publikowane początkowo regularnie (lata 1969, 1970, 1971/1972, 1973/1974, 1975/1976, 1979, 1983, 1985, następnie – 1994 oraz 2006), stały się odpowiedzią na obserwowane, zmienne warunki środowiska międzynarodowego, a także określone interesy tego państwa, z których wynikały cele polityki RFN w dziedzinie bezpieczeństwa. Uzupełnieniem białych ksiąg stały się Wytyczne polityczno-obronne (*Verteidigungspolitische Richtlinien* – 1972, 1979, 1992, 2003 oraz 2011). Co istotne, dokumenty te korespondowały z obowiązującymi koncepcjami strategicznymi NATO (strategią „zmasowanego odwetu”, „elastycznego reagowania” oraz koncepcjami z Rzymu, Waszyngtonu i Lizbony) zarówno w zakresie analizy uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa, jak i koncepcji użycia czynnika militarnego.

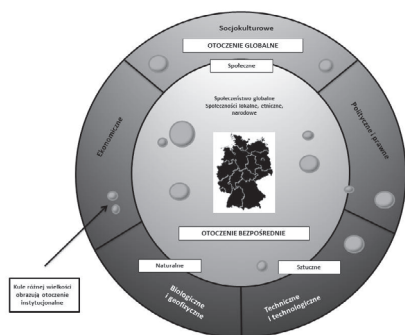
Z związku z silnym zakotwiczeniem RFN w NATO, organizacji pozostającej najważniejszym systemem bezpieczeństwa zbiorowego, w pracy określono problemy bezpieczeństwa zidentyfikowane zarówno dla Niemiec, jak i Sojuszu na wskazany okres. Dokonano tego w trzech wymiarach: politycznym, wojskowym i ekonomicznym. Zaproponowana charakterystyka obejmuje jedynie zagrożenia, z pominięciem szans, sił oraz słabości organizacji, jako że to zagrożenia pozostają kategorią dominującą w narodowych i sojuszniczych koncepcjach strategicznych w okresie 2001–2015³.

² J. Stacewicz, *Megatrendy a strategia i polityka rozwoju*, Warszawa 1996, s. 7.

³ Zagrożenia wytypowano na podstawie literatury przedmiotu oraz następujących dokumentów: *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation (19–20 November 2010)*. Tekst na stronie internetowej: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82705.htm, Bundesministerium der Verteidigung: *Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung*, Berlin 2003, *Verteidigungspolitische Richtlinien. Nationale Interessen wahren – Internationale Verantwortung übernehmen – Sicherheit gemeinsam gestalten*, Berlin 2011 oraz *Weißbuch zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr*, Berlin 2006 [dostęp: 11.05.1015].

Problemy bezpieczeństwa przedstawiono za pomocą macierzy redukcji, kierując się kryterium skali zagrożenia (-1 – wymiar lokalny, -2 – część terytorium państwa, -3 – całe terytorium państwa, -4 – wymiar międzynarodowy) oraz skutków (0 – skutki względnie obojętne, -3 – skutki niekorzystne, -5 – skutki granicznie niekorzystne). Zaprezentowane w tabelach wartości uzyskane zostały w toku przeprowadzonych badań z wykorzystaniem opinii ekspertów zajmujących się problematyką bezpieczeństwa⁴. Następnie wyodrębniono oraz opisano za pomocą macierzy opisu po dwa zagrożenia, których łączna wartość, stanowiąca iloczyn skali oraz skutków, była najwyższa (zaznaczono je kolorem szarym w macierzy). W macierzy opisu, kryteria w wymiarze narodowym połączono linią ciągłą, zaś w wymiarze sojusznicznym – linią przerywaną. W rezultacie, uzyskano względnie zamknięty obraz środowiska bezpieczeństwa RFN w latach 2001–2015.

Na użytek artykułu dokonano analizy strategicznej w oparciu o model otoczenia państwa w ujęciu globalnym Leszka Krzyżanowskiego, powstały na gruncie nauk o organizacji i zarządzaniu⁵, przedstawiający wpływ otoczenia na funkcjonowanie organizacji. Istotą modelu L. Krzyżanowskiego jest wyróżnienie trzech segmentów otoczenia organizacji występujących w ujęciach bezpośrednim i globalnym. Należą do nich: otoczenie społeczne (socjokulturowe, ekonomiczne, polityczne i prawne), otoczenie geograficzne i biologiczne (naturalne) oraz otoczenie techniczno-technologiczne (sztuczne). Przedmiotem rozważań w niniejszej pracy będzie bezpośrednio i globalnie otoczenie społeczne. Zaproponowana struktura otoczenia międzynarodowego RFN na lata 2001–2015 wygląda zatem następująco (rys. 1):

Rys. 1. Model otoczenia RFN w latach 2001–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie: L. Krzyżanowski, *O podstawach kierowania organizacjami inaczej*, Warszawa 1999, s. 43

⁴ W artykule skorzystano z wyników badań przeprowadzonych na potrzeby pracy doktorskiej – wykorzystano uogólnione oceny piętnastu ekspertów dokonujących analizy strategicznej otoczenia RFN i NATO w latach 1990–2015; eksperci w stopniu doktorów, doktorów habilitowanych oraz profesorów w obszarze: nauk politycznych, nauk o bezpieczeństwie, nauk ekonomicznych oraz nauk historycznych, są pracownikami Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

⁵ L. Krzyżanowski, *O podstawach kierowania organizacjami inaczej*, Warszawa 1999, s. 43.

Główne zagrożenia polityczne dla RFN i NATO w latach 2001–2015

Analizę strategiczną otoczenia państwa rozpocząć należy od przedstawienia głównych zagrożeń politycznych. Tabela 1 ukazuje zidentyfikowane zagrożenia polityczne dla RFN i NATO w latach 2001–2015:

Tab. 1. Macierz redukcji zagrożeń politycznych w narodowym oraz sojuszniczym wymiarze w latach 2001–2015

Lp.	Treść zagrożenia politycznego w wymiarze narodowym	Skala zagrożenia (-1 ÷ -4)	Skutki (0 ÷ -5)	łącznie wartość	Treść zagrożenia politycznego w wymiarze sojuszniczym	Skala zagrożenia (-1 ÷ -4)	Skutki (0 ÷ -5)	łącznie wartość
1.	Wojna z terroryzmem; zamachy terrorystyczne na świecie (USA 2001, Rosja 2002, Izrael 2003, Hiszpania 2004, Wielka Brytania, Dania 2005, Indie 2006, Szwecja 2010, Francja 2011, Belgia 2014 i in.)	-4	-5	20	Wojna z terroryzmem; zamachy terrorystyczne na świecie (USA 2001, Rosja 2002, Izrael 2003, Hiszpania 2004, Wielka Brytania, Dania 2005, Indie 2006, Szwecja 2010, Francja 2011, Belgia 2014 i in.)	-4	-5	20
2.	Wojna w Afganistanie (2001–2014)	-4	-4	16	Wojna w Afganistanie (2001–2014)	-4	-5	20
3.	II wojna w Zatoce Perskiej oraz interwencja w Iraku (2003–2011)	-4	-1	4	II wojna w Zatoce Perskiej oraz interwencja w Iraku (2003–2011)	-4	-4	16
4.	Wojna rosyjsko-gruzińska (2008)	-4	-1	4	Wojna rosyjsko-gruzińska (2008)	-4	-2	8
5.	Arabska Wiosna (2010–2013)	-4	-1	4	Arabska Wiosna (2010–2013)	-4	-2	8
6.	Kryzys na Ukrainie (od 2013)	-4	-3	12	Kryzys na Ukrainie (od 2013)	-4	-3	12
7.	Wzrost autorytaryzmu w Rosji, Chinach	-4	-1	4	Wzrost autorytaryzmu w Rosji, Chinach	-4	-2	8

Źródło: opracowanie własne

Powyższe zestawienie pozwala na stwierdzenie, iż w omawianym okresie największe zagrożenia polityczne dla RFN i NATO stanowiły zamachy terrorystyczne na świecie – USA, Rosja, Izrael, Hiszpania, Wielka Brytania, Dania, Indie, Szwecja, Francja, Belgia i in. (tab. 1a) oraz wojna w Afganistanie 2001–2014 roku (tab. 1b).

Tab. 1a. Macierz opisu zagrożenia politycznego w latach 2001–2015

PROBLEM BEZPIECZEŃSTWA: WOJNA Z TERRORYZMEM; ZAMACHY TERRORYSTYCZNE NA ŚWIECIE			
KRYTERIUM	SKALA OCENY WPŁYWU ZAGROŻENIA		
Kategoria zagrożenia	Zagrożenie bytu/integralności państwa/sojuszu	Zagrożenie interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych	Zagrożenie pozostałych interesów (przynależność do sojuszy itp.)
Zaangażowanie potencjału państwa/sojuszu do przeciwstawienia się zagrożeniu	Zaangażowanie potencjału wojskowego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału materialnego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału informacyjnego państwa/sojuszu
Skala zagrożenia	Wymiar lokalny	Część terytorium państwa	Całe terytorium państwa
Stosowane środki walki	Konwencjonalne	Broń masowego rażenia	Działania w infosferze
Negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa/sojuszu (0 ÷ -5)	Granicznie niekorzystne (-5)	Niekorzystne (-3)	Względnie obojętne (0)

Źródło: opracowanie własne

Wojna z terroryzmem, rozpoczęta po zamachach na World Trade Center i Pentagon 11 września 2001 roku, jak również późniejsza seria zamachów terrorystycznych na całym świecie (USA, Rosja, Izrael, Hiszpania, Wielka Brytania, Dania, Indie, Szwecja, Francja, Belgia i in.), przeprowadzanych przez grupy radykalnych islamistów (głównie Al-Kaidę), stanowi nieprzerwane zagrożenie bytu i integralności wszystkich państw Sojuszu Północnoatlantyckiego (w tym Niemiec), jak również ich interesów politycznych, ekonomicznych i społecznych o granicznie niekorzystnych skutkach dla bezpieczeństwa NATO i RFN. Zaangażowanie potencjału państwowego oraz sojuszniczego ma charakter wojskowy, materialny i informacyjny (interwencja NATO w Afganistanie, wojna w Iraku, wojna w Pakistanie, operacje „*Enduring Freedom*” oraz „*Active Endeavour*”, obecnie – wojna z Państwem Islamskim; wypracowana tzw. doktryna Busha, środki do zwalczania terroryzmu międzynarodowego na szeroką skalę). Do przeciwstawienia się temu zagrożeniu

o wymiarze międzynarodowym stosowane są konwencjonalne środki walki oraz działania w infosferze⁶.

Tab. 1b. Macierz opisu zagrożenia politycznego w latach 2001–2015

PROBLEM BEZPIECZEŃSTWA: WOJNA W AFGANISTANIE (2001–2014 ROKU)			
KRYTERIUM	SKALA OCENY WPŁYWU ZAGROŻENIA		
Kategoria zagrożenia	Zagrożenie bytu/integralności państwa/sojuszu	Zagrożenie interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych	Zagrożenie pozostałych interesów (przynależność do sojuszy itp.)
Zaangażowanie potencjału państwa/sojuszu do przeciwstawienia się zagrożeniu	Zaangażowanie potencjału wojskowego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału materialnego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału informacyjnego państwa/sojuszu
Skala zagrożenia	Wymiar lokalny	Część terytorium państwa	Cale terytorium państwa
Stosowane środki walki	Konwencjonalne	Broń masowego rażenia	Działania w infosferze
Negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa/sojuszu (0 ÷ -5)	Granicznie niekorzystne (-5)	Niekorzystne (-3)	Względnie obojętne (0)

Źródło: opracowanie własne

Wojna w Afganistanie, tj. szereg militarnych i niemilitarnych operacji wojskowych zapoczątkowanych po zamachach 11 września, skierowanych początkowo przeciwko afgańskiemu rządowi Talibów, prowadzonych przez NATO i niektóre państwa niebędące członkami Sojuszu, stała się problemem zagrażającym bytowi oraz integralności państw NATO (w tym Niemiec) oraz ich interesów politycznych, ekonomicznych i społecznych. Zaangażowano sojusznicy, w tym niemiecki potencjał militarny, materialny oraz informacyjny (inwazja na Afganistan, zdobywanie Mazar-i Szarif, Kabulu, Kunduz, Kandaharu, twierdzy Tora-Bora, następnie powołanie Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa ISAF, rozpoczęcie odbudowy kraju oraz przeprowadzanie szeregu operacji wojsk koalicji przeciwko talibom, zawarcie paktu bezpieczeństwa, przekazanie odpowiedzialności za kraj afgańskim siłom bezpieczeństwa, wreszcie – zakończenie misji ISAF w grudniu 2014). Do

⁶ Zob. szerzej: M. Overhaus, *Die deutsche NATO-Politik: vom Ende des Kalten Krieges bis zum Kampf gegen den Terrorismus*, Baden-Baden 2009, s. 25–41; Bundesministerium der Verteidigung, *Bundeswehr im Einsatz*, Berlin 2009, s. 15–28; *Terroryzm a bezpieczeństwo państwa w erze globalizmu*, red. R. Jakubczak, R. Radziejewski, Warszawa 2011; S. Wojciechowski, *Terroryzm na początku XXI wieku: pojęcie, istota i przyczyny zjawiska*, Bydgoszcz–Poznań 2011 i in.

zwalczania tego zagrożenia o wymiarze międzynarodowym wykorzystano zatem zarówno konwencjonalne środki walki, jak i działania w infosferze⁷.

Główne zagrożenia wojskowe dla RFN i NATO w latach 2001–2015

Analizę strategiczną otoczenia państwa uzupełniają przedstawione poniżej główne zagrożenia wojskowe, zidentyfikowane dla RFN i NATO w latach 2001–2015 (tab. 2):

Tab. 2. Macierz redukcji zagrożeń wojskowych w narodowym oraz sojuszniczym wymiarze w latach 2001–2015

Lp.	Treść zagrożenia wojskowego w wymiarze narodowym	Skala zagrożenia (-1 ÷ -4)	Skutki (0 ÷ -5)	łączna wartość	Treść zagrożenia wojskowego w wymiarze sojuszniczym	Skala zagrożenia (-1 ÷ -4)	Skutki (0 ÷ -5)	łączna wartość
1.	Spory wokół amerykańskiego systemu obrony antyrakietowej w Europie Środkowo-Wschodniej (m.in. w Polsce)	-4	-3	12	Spory wokół amerykańskiego systemu obrony antyrakietowej w Europie Środkowo-Wschodniej (m.in. w Polsce)	-4	-3,5	14
2.	Rozwój arsenałów broni jądrowej w niektórych krajach (Rosja, Chiny, Indie, Pakistan, Iran, Korea Północna)	-4	-4	16	Rozwój arsenałów broni jądrowej w niektórych krajach (Rosja, Chiny, Indie, Pakistan, Iran, Korea Północna)	-4	-4	16
3.	Zmienny charakter zagrożeń w XXI wieku (wzrost zagrożeń asymetrycznych, dynamicznych, pełzających i sieciocentrycznych, udział aktorów niepaństwowych)	-4	-2	8	Zmienny charakter zagrożeń w XXI wieku (wzrost zagrożeń asymetrycznych, dynamicznych, pełzających i sieciocentrycznych, udział aktorów niepaństwowych)	-4	-2	8

⁷ Zob. szerzej: *Świat współczesny wobec użycia siły zbrojnej. Dylematy prawa i polityki*, red. J. Kranz, Warszawa 2009, s. 305–309; A. Łukaszewicz, *Afganistan i Irak: ekonomiczny bilans wojny z terroryzmem*, Warszawa 2010, s. 80–105; S. Koziej, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym (skrypt internetowy)*, Warszawa–Ursynów 2010, s. 59–66; <http://www.isaf.nato.int>; <http://www.einsatz.bundeswehr.de> [dostęp: 11.05.2015].

4.	Nowy charakter wojen (wojny wirtualne, informacyjne, sieciowe; wojny kultur; wojny nieregularne: terroryzm i działania partyzanckie)	-4	-3,5	14	Nowy charakter wojen (wojny wirtualne, informacyjne, sieciowe; wojny kultur; wojny nieregularne: terroryzm i działania partyzanckie)	-4	-4	16
5.	Prywatyzacja misji, działań militarnych i paramilitarnych, najemnictwo w XXI wieku	-4	-1	4	Prywatyzacja misji, działań militarnych i paramilitarnych, najemnictwo w XXI wieku	-4	-2	8
6.	Rozkwit nielegalnego handlu bronią na świecie	-4	-2	8	Rozkwit nielegalnego handlu bronią na świecie	-4	-3	12

Źródło: opracowanie własne.

Należy zauważyć, iż środowisko bezpieczeństwa zarówno RFN, jak i NATO, kształtowały w głównej mierze takie wojskowe zagrożenia, jak: rozwój arsenałów broni jądrowej w niektórych krajach – Rosja, Chiny, Indie, Pakistan, Iran, Korea Północna (tab. 2a) oraz nowy charakter wojen – wojny wirtualne, informacyjne, sieciowe; wojny kultur, wojny nieregularne (tab. 2b).

Rozwój arsenałów broni jądrowej po 2001 roku w takich krajach, jak Rosja, Chiny, Indie, Pakistan czy Korea Północna, stał się zagrożeniem dla bytu i integralności oraz wszelkich interesów zarówno sojusznicznych NATO, jak i narodowych Niemiec. Według oficjalnych danych szacunkowych na lata 2001–2013, systematycznie wzrasta liczba głowic strategicznych i taktycznych tych krajów (zwłaszcza Chin, Iranu oraz Pakistanu), jak również liczba pocisków jądrowych międzykontynentalnego zasięgu IRBM/ICBM oraz SLBM (pociski klasy woda–ziemia). Do przeciwstawienia się zagrożeniu, zaangażowano potencjał materialny i wojskowy Sojuszu, głównie USA, Wielkiej Brytanii i Francji (realizacja rządowych programów oraz postanowień traktatów, m.in. START III; mimo że liczba broni nuklearnej w Stanach Zjednoczonych maleje, zanotować można chociażby w latach 2010–2013 zmniejszającą się dysproporcję między ilością broni nuklearnej w Rosji i USA). RFN zaangażowała swój potencjał informacyjny i materialny (m.in. udział w trójnarodowym konsorcjum wzbogacania uranu URENCO, rozlokowanie na terenie Niemiec głowic jądrowych i in). Zagrożenie to oceniać można jako problem o bardzo niekorzystnych skutkach dla bezpieczeństwa Sojuszu oraz Niemiec⁸.

⁸ Zob. szerzej: „Bulletin of the Atomic Scientists”: <http://bos.sagepub.com/content/69/6/79.full.pdf>, <http://bos.sagepub.com/content/70/1/85.full.pdf>, <http://www.atominfo.pl>, <http://www.dw.de> [dostęp: 11.05.2015].

Tab. 2a. Macierz opisu zagrożenia wojskowego w latach 2001–2015

PROBLEM BEZPIECZEŃSTWA: ROZWÓJ ARSENALÓW BRONI JĄDROWEJ W NIEKTÓRYCH KRAJACH (ROSJA, CHINY, INDIE, PAKISTAN, IRAN, KOREA PÓLNOCNNA)				
KRYTERIUM	SKALA OCENY WPLYWU ZAGROZENIA			
Kategoria zagrożenia	Zagrożenie bytu/integralności państwa/sojuszu	Zagrożenie interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych	Zagrożenie pozostałych interesów (przynależność do sojuszy itp.)	
Zaangażowanie potencjału państwa/sojuszu do przeciwstawienia się zagrożeniu	Zaangażowanie potencjału wojskowego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału materialnego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału informacyjnego państwa/sojuszu	
Skala zagrożenia	Wymiar lokalny	Część terytorium państwa	Całe terytorium państwa	Wymiar międzynarodowy
Stosowane środki walki	Konwencjonalne	Broń masowego rażenia	Działania w infosferze	Działania kosmiczne
Negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa/sojuszu (0 ÷ -5)	Granicznie niekorzystne (-5)	Niekorzystne (-3)		Względnie obojętne (0)

Źródło: opracowanie własne

Tab. 2b. Macierz opisu zagrożenia wojskowego w latach 2001–2015

PROBLEM BEZPIECZEŃSTWA: NOWY CHARAKTER WOJEN				
KRYTERIUM	SKALA OCENY WPLYWU ZAGROZENIA			
Kategoria zagrożenia	Zagrożenie bytu/integralności państwa/sojuszu	Zagrożenie interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych	Zagrożenie pozostałych interesów (przynależność do sojuszy itp.)	
Zaangażowanie potencjału państwa/sojuszu do przeciwstawienia się zagrożeniu	Zaangażowanie potencjału wojskowego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału materialnego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału informacyjnego państwa/sojuszu	
Skala zagrożenia	Wymiar lokalny	Część terytorium państwa	Całe terytorium państwa	Wymiar międzynarodowy
Stosowane środki walki	Konwencjonalne	Broń masowego rażenia	Działania w infosferze	Działania kosmiczne
Negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa/sojuszu (0 ÷ -5)	Granicznie niekorzystne (-5)	Niekorzystne (-3)		Względnie obojętne (0)

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia Niemiec oraz NATO, zagrożeniem posiadającym bardzo negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa i Sojuszu stał się nowy charakter wojen (wojny wirtualne, informacyjne, sieciowe; wojny kultur; wojny nieregularne: terroryzm i działania partyzanckie). Przyniosły one zagrożenie bytu i integralności, a także interesów Sojuszu i Niemiec. W związku z bezpośrednim lub pośrednim zaangażowaniem w poszczególne wojny (przykłady: wojna wirtualna – operacja „Pustynna Burza”, operacja w Somalii, wojna powietrzna o Kosowo; wojna sieciowa – wojna izraelsko-libańska (2006), operacja „Enduring Freedom” i in.), mówić można o sojuszniczym i narodowym zaangażowaniu potencjału wojskowego, materialnego i informacyjnego przy stosowaniu konwencjonalnych środków walki oraz działań w infosferze.

Główne zagrożenia ekonomiczne dla RFN i NATO w latach 2001–2015

Analizę otoczenia RFN w latach 2001–2015 kończy przedstawienie zagrożeń ekonomicznych w wymiarze narodowym oraz sojuszniczym (tab. 3):

Tab. 3. Macierz redukcji zagrożeń ekonomicznych w narodowym oraz sojuszniczym wymiarze w latach 2001–2015

Lp.	Treść zagrożenia ekonomicznego w wymiarze narodowym	Skala zagrożenia (-1 ÷ -4)	Skutki (0 ÷ -5)	Łączna wartość	Treść zagrożenia ekonomicznego w wymiarze sojuszniczym	Skala zagrożenia (-1 ÷ -4)	Skutki (0 ÷ -5)	Łączna wartość
1.	Kryzys finansowy strefy euro (2008–2012)	-4	-4	16	Kryzys finansowy strefy euro (2008–2012)	-4	-4	16
2.	Kryzys finansowy w USA w 2007 r. i jego konsekwencje dla gospodarek światowych	-4	-3,5	14	Kryzys finansowy w USA w 2007 r. i jego konsekwencje dla gospodarek światowych	-4	-4	16
3.	Spory o Gazociąg Północny i Południowy	-4	-1	4	Spory o Gazociąg Północny i Południowy	-4	-2	8
4.	Internacjonalizacja produkcji w przemyśle zbrojeniowym, wzrost znaczenia roli technologii w produkcji broni i sprzętu wojskowego	-4	-1	4	Internacjonalizacja produkcji w przemyśle zbrojeniowym, wzrost znaczenia roli technologii w produkcji broni i sprzętu wojskowego	-4	-2	8

5.	Wzrost eksportu broni konwencjonalnej m.in. z Rosji w latach 2001–2008 (dostawy do Chin, Indii, Malezji, Algierii, Maroka)	-4	-1,5	6	Wzrost eksportu broni konwencjonalnej m.in. z Rosji w latach 2001–2008 (dostawy do Chin, Indii, Malezji, Algierii, Maroka)	-4	-3	12
6.	Wzrost gospodarczy grupy BRIC (Brazylia, Rosja Indie, Chiny)	-4	-1	4	Wzrost gospodarczy grupy BRIC (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny)	-4	-2	8

Źródło: opracowanie własne

Wśród sklasyfikowanych problemów ekonomicznych, do największych dla RFN oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego należały przede wszystkim: kryzys finansowy strefy euro 2008–2012 (tab. 3a) oraz kryzys finansowy w USA w 2007 roku i jego konsekwencje dla gospodarek światowych (tab. 3b).

Tab. 3a. Macierz opisu zagrożenia ekonomicznego w latach 2001–2015

PROBLEM BEZPIECZEŃSTWA: KRYZYS FINANSOWY STREFY EURO (2008–2012)				
KRYTERIUM	SKALA OCENY WPŁYWU ZAGROŻENIA			
Kategoria zagrożenia	Zagrożenie bytu/integralności państwa/sojuszu	Zagrożenie interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych	Zagrożenie pozostałych interesów (przynależność do sojuszu itp.)	
Zaangażowanie potencjału państwa/sojuszu do przeciwstawienia się zagrożeniu	Zaangażowanie potencjału wojskowego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału materialnego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału informacyjnego państwa/sojuszu	
Skala zagrożenia	Wymiar lokalny	Część terytorium państwa	Całe terytorium państwa	Wymiar międzynarodowy
Stosowane środki walki	Konwencjonalne	Broń masowego rażenia	Działania w Infosferze	Działania kosmiczne
Negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa/sojuszu (0 ÷ -5)	Granicznie niekorzystne (-5)	Niekorzystne (-3)		Względnie obojętne (0)

Źródło: opracowanie własne

Bardzo niekorzystne skutki dla bezpieczeństwa zarówno Niemiec, jak i pozostałych państw NATO, miał kryzys finansowy strefy euro obserwowany w latach 2008–2012. Jego początku należy upatrywać w pogorszeniu koniunktury na świecie oraz w zaburzeniach finansowych (głównie w USA w 2007 roku), co spowodowało silną recesję oraz zadłużenie publiczne w krajach strefy euro (punktem krytycznym okazało się ujawnienie w 2009 roku znacznie wyższego, niż oficjalnie

podawano, deficytu i długu państwowego Grecji). Jako źródła kryzysu, wskazuje się przede wszystkim duże zróżnicowanie poziomu rozwoju oraz struktur gospodarczych krajów strefy euro (najbardziej zagrożonymi gospodarkami były: Irlandia, Portugalia, Grecja, Cypr, Hiszpania, Włochy), małą zdolność niektórych państw do radzenia sobie ze wstrząsami gospodarczymi (brak odpowiednich regulacji, niska konkurencyjność) czy brak dostatecznego nadzoru nad systemem finansowym. Problem ten ze względu na swoje skutki zagrażał nie tylko interesom RFN i NATO (silne powiązanie gospodarek światowych), ale również pozostałym interesom (np. przynależności do sojuszy). Odpowiedzią na kryzys było zaangażowanie potencjału materialnego oraz informacyjnego części państw sojuszu (uchwalenie w Niemczech ustawy o stabilizacji rynków finansowych; obniżanie stóp procentowych przez Europejski Bank Centralny; prowadzenie ekspansywnej polityki fiskalnej w celu pobudzenia wzrostu gospodarczego; powołanie Europejskiego Mechanizmu Stabilności; ustanowienie programów pomocowych dla Grecji, Irlandii i Portugalii i in.)⁹.

Tab. 3b. Macierz opisu zagrożenia ekonomicznego w latach 2001–2015

PROBLEM BEZPIECZEŃSTWA: KRYZYS FINANSOWY W USA W 2007 R. I JEGO KONSEKWENCJE DLA GOSPODAREK ŚWIATOWYCH				
KRYTERIUM	SKALA OCENY WPŁYWU ZAGROŻENIA			
Kategoria zagrożenia	Zagrożenie bytu/integritości państwa/sojuszu	Zagrożenie interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych	Zagrożenie pozostałych interesów (przynależność do sojuszy itp.)	
Zaangażowanie potencjału państwa/sojuszu do przeciwstawienia się zagrożeniu	Zaangażowanie potencjału wojskowego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału materialnego państwa/sojuszu	Zaangażowanie potencjału informacyjnego państwa/sojuszu	
Skala zagrożenia	Wymiar lokalny	Część terytorium państwa	Całe terytorium państwa	Wymiar międzynarodowy
Stosowane środki walki	Konwencjonalne	Broń masowego rażenia	Działania w infosferze	Działania kosmiczne
Negatywne skutki dla bezpieczeństwa państwa/sojuszu (0 ÷ -5)	Granicznie niekorzystne (-5)	Niekorzystne (-3)		Względnie obojętne (0)

Źródło: opracowanie własne

⁹ Zob. szerzej: B. Koszel, *Niemcy wobec kryzysu finansowego strefy euro państw Unii Europejskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2011 nr 5, <http://www.nbp.pl/cie/download/kryzys-w-strefie-euro.pdf>; https://www.nbp.pl/publikacje/integracja_europejska/programy_pomocowe.pdf [dostęp: 20.05.2015].

Kolejnym znaczącym ekonomicznym problemem z punktu widzenia całego Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz Niemiec stał się globalny kryzys finansowy, który swój początek miał w USA w 2007 roku. W fazie początkowej problem ten dotyczył tzw. *sub-prime* kredytów hipotecznych w Stanach Zjednoczonych (bankrutowały lub traciły finansową wiarygodność mniejsze i większe instytucje finansowe USA, których kredyty i instrumenty stawały się toksyczne). Kryzys ze względu na wielkość, umiędzynarodowienie i uzależnienie od siebie wielu instytucji finansowych zachodniego świata (rozprzestrzenienie na Europę i Azję, gdzie nastąpił gwałtowny spadek wartości aktywów i nieruchomości, wzrost deficytów i długów publicznych, zmniejszenie obrotów wymiany handlowej i in.), oceniać należy jako zagrożenie dla niemieckiej oraz sojuszniczej integralności i wszelkich interesów państw NATO i RFN. Do walki z kryzysem zaangażowano potencjał materialny i informacyjny (przeznaczenie w USA około biliona, a następnie 2 bilionów dolarów na ratowanie zagrożonych prywatnych instytucji finansowych w celu przywrócenia zdolności kredytowych systemu finansowego; uruchomienie przez rządy państw grupy G8 pakietów ratunkowych, likwidacja tzw. rajów podatkowych i in.). Kryzys ze względu na zasięg oddziaływania oraz konsekwencje, oceniać należy jako problem o bardzo niekorzystnych skutkach dla bezpieczeństwa NATO i Niemiec¹⁰.

Podsumowanie

Analiza wyodrębnionych na podstawie kryterium skali zagrożenia oraz negatywnych skutków, najbardziej istotnych problemów bezpieczeństwa w wymiarach: politycznym, wojskowym oraz ekonomicznym w latach 2001–2015, wskazuje na duże podobieństwa w zakresie określania warunków otoczenia stanowiących największe zagrożenia zarówno dla RFN, jak i NATO. Poza silnym, istniejącym od 1955 roku zakotwiczeniem Niemiec w Sojuszu, wpływ na te zależności miała głęboka transformacja środowiska bezpieczeństwa na przełomie XX i XXI wieku, globalne powiązania zachodzące w życiu politycznym, gospodarczym, społecznym, wreszcie – umiędzynarodowienie jeszcze bardziej dynamicznych procesów obserwowanych nie tylko w otoczeniu bezpośrednim RFN, ale także dalszym – globalnym.

Treści dokumentów strategicznych RFN wskazują, iż dokonana analiza otoczenia międzynarodowego Niemiec stanowiła jeden z ważnych elementów procesu planistycznego prowadzącego do określenia narodowych interesów oraz celów w obszarze bezpieczeństwa. Warto równocześnie pamiętać, iż tak dokonana analiza, bazująca przede wszystkim na zagrożeniach, wydaje się być już obecnie analizą wymagającą uzupełnienia. Znacznie większe i donioślejsze znaczenie przypisuje się dziś kategorii szans rozwojowych, kategorii, która – choć nieco marginalizowana – pozostaje kanwą współczesnego myślenia strategicznego. Rozumowanie

¹⁰ Zob. szerzej: R. Kuźniar, *Pozimnowojenne dwudziestolecie 1989–2010. Stosunki międzynarodowe na przełomie XX i XXI wieku*, Warszawa 2011, s. 479–486; <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Przyczyny-i-skutki-kryzysu-w-USA-1739652.html> [dostęp: 20.05.2015]; *Stabilność i bezpieczeństwo systemu finansowego*, red. J. Nowakowski, T. Famulska, Warszawa 2008.

kategoriami szans oraz dążenie do optymalizacji sił i środków w kierunku tworzenia zintegrowanego, kompleksowego systemu bezpieczeństwa, opartego na spójnej, długofalowej wizji organizacji, stanowić powinno obecnie przedmiot dogłębnego opracowania, zarówno dla każdego podmiotu państwowego, jak i instytucji odpowiedzialnych za zbiorowe bezpieczeństwo, takich jak Sojusz Północnoatlantycki. Wyczerpująca, wielokontekstowa analiza aktualnych procesów i zmian dotyczących środowiska bezpieczeństwa stanowić może użyteczne narzędzie wspomagające podejmowanie strategicznie ważnych decyzji wymagających szerokiego i jednocześnie perspektywicznego spojrzenia, właściwego w zmiennym środowisku bezpieczeństwa XXI wieku.

Bibliografia

- Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010.
- „Bulletin of the Atomic Scientists”: <http://bos.sagepub.com/content/69/6/79.full.pdf>, <http://bos.sagepub.com/content/70/1/85.full.pdf> (dostęp: 11.05.2015).
- Bundesministerium der Verteidigung, *Bundeswehr im Einsatz*, Berlin 2009.
- Bundesministerium der Verteidigung, *Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung*, Berlin 2003.
- Bundesministerium der Verteidigung, *Verteidigungspolitische Richtlinien. Nationale Interessen wahren – Internationale Verantwortung übernehmen – Sicherheit gemeinsam gestalten*, Berlin 2011.
- Bundesministerium der Verteidigung, *Weißbuch zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr*, Berlin 2006.
- <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Przyczyny-i-skutki-kryzysu-w-USA-1739652.html> (dostęp: 20.05.2015).
- <http://www.einsatz.bundeswehr.de> (dostęp: 20.05.2015).
- <http://www.isaf.nato.int> (dostęp: 20.05.2015).
- <http://www.nbp.pl/cie/download/kryzys-w-strefie-euro.pdf> (dostęp: 20.05.2015).
- https://www.nbp.pl/publikacje/integracja_europejska/programy_pomocowe.pdf (dostęp: 20.05.2015).
- Koszel B., *Niemcy wobec kryzysu finansowego strefy euro państw Unii Europejskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2011 nr 5.
- Koziej S., *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym (skrypt internetowy)*, Warszawa–Ursynów 2010.
- Krzyżanowski L., *O podstawach kierowania organizacjami inaczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Kuźniar R., *Pozimnowojenne dwudziestolecie 1989–2010. Stosunki międzynarodowe na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011.
- Łukaszewicz A., *Afganistan i Irak: ekonomiczny bilans wojny z terroryzmem*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010.
- Overhaus M., *Die deutsche NATO-Politik: vom Ende des Kalten Krieges bis zum Kampf gegen den Terrorismus*, Nomos, Baden-Baden 2009.
- Stabilność i bezpieczeństwo systemu finansowego*, red. J. Nowakowski, T. Famulska, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2008.
- Stacewicz J., *Megatrendy a strategia i polityka rozwoju*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 1996.

Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation (19–20 November 2010), http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82705.htm (dostęp: 11.05.2015).

Świat współczesny wobec użycia siły zbrojnej. Dylematy prawa i polityki, red. J. Kranz, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2009.

Terroryzm a bezpieczeństwo państwa w erze globalizmu, red. R. Jakubczak, R. Radziejewski, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2011.

Wojciechowski S., *Terroryzm na początku XXI wieku: pojęcie, istota i przyczyny zjawiska*, Wydawnictwo Naukowe Contact, Bydgoszcz–Poznań 2011.

Conditions of germany's security environment in the period of 2001–2015

Abstract

The aim of the article is to characterize the security environment of the Federal Republic of Germany in the period 2001-2015. A strategic analysis covered the most important political, military and economic threats identified in the strategic documents of Germany and NATO. The identified threats were first reduced and then described in detail. As a result, a relatively closed picture of the security environment of this state in the mentioned time frame was shown.

Słowa kluczowe: środowisko bezpieczeństwa, Republika Federalna Niemiec, analiza strategiczna

Keywords: security environment, Federal Republic of Germany, strategic analysis

Agnieszka Polończyk

dr nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie